

Епска поема **Божа Ђурановића** и стари записи
(синопсис)

КЊАЗ ДАНИЛО И КАДИЋИ

По идеји и сценарију **Милана Стојовића** адаптацију текстова и
режију урадио: **Радомир Бајо Шарановић**

Извођачи глумци: **Миша Јанкетић, Соња Јауковић** и **Данило Лазовић**

Народни гуслари: **Бранко Перовић** и **Славко Јекнић**

Тонски сниматељ: **Никола Николић**

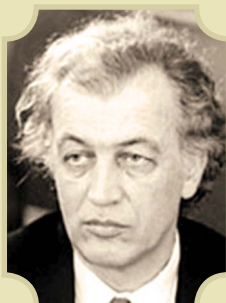
Музички сарадник: **Драган Митрић**

Продуцент: **Жарко Павловић**

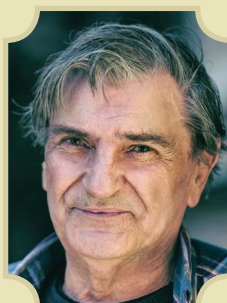
Уредник: **Милан Стојовић**

Божа Ђурановић

Бајо Шарановић

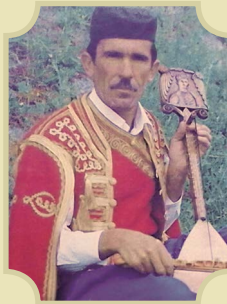
Миша Јанкетић

Соња Јауковић

Данило Лазовић

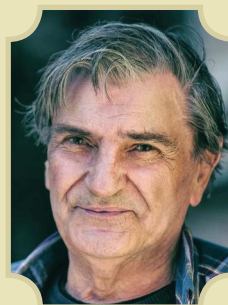
Бранко Перовић

Славко Јекнић

(Звона манастирска)

У манастиру Острогу скупља се сваке године о Тројичинудне велика народна скупштина за по три дана. На тој великој народној свечаности скупља се народ из Црне Горе и из цијеле њене околине, а особито из Босне и Херцеговине. Многи од муслиманске вјере долазе на ту свечаност да се поклоне моштима Светога чудотворца Василија, и од њега моле помоћ, особито за немоћне који страдају умно и тјелесно. Здравни народ прво се поклони светим моштима, па онда воде коло, пјевају, играју за три Тројичинска дана као нигдје друго.

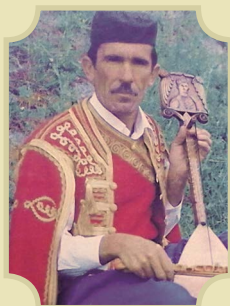

Миша Јанкетић

Ја овдје при овоме листу прилажем списак шта је узрок и кад је почео и како се продужавао за погибију књаза Данила од почетка до свршетка, за Острошко коло код књаза Данила на Тројичиндан увече 30. маја 1854. године.

Ове године као и првија господар књаз Данило I Петровић посјетио је ову велику народну светковину са својом пратњом. Пошто се поклонио светим моштима Светог Василија чудотворца одсио је у Доњи манастир, у кући званог попа Јована, те на Тројичиндан увече после вечере нареди својој пратњи да зачну коло у кући код њега.

(Манастирска звона мијешају се са звуком гусала. Звона дијелом прате и почетак гусларске пјесме.)

Бранко Перовић

После смрти Петровића Рада,
После Омер-пашиног напада,
После страшних борби и мегдана,
После тешких и крвавих дана,
Вјерни народ под Острог се скупи,
Острошком свецу да приступи,
Да се Богу моле у Острогу,
За спасење, слободу и слогу.
Међу ову окупљену масу
И велике јунаке на гласу,

Што их мало оваквијех има,
 Књаз Данило бану с конзулима.
 Око њега лете перјаници,
 Сретају га старци свештеници
 И божије благослове дају,
 Главари му руци приступају.
 С манастира звона зајечаше.
 Тога дана, на Свете Тројице,
 Дижу му се свечане здравице.
 Пиће служе манастирски ђаци,
 А вију се крсташи барјаци.
 Пјесма грми, а кола се крећу,
 Пецива се на ражањ окрећу.
 Смјењују се пред књазом гуслари,
 А пуцају танки џефердари.
 Све у књаза уперене очи —
 Ракија се манастирска точи.
 Тако ваздан пјева се и пије,
 Још овакве светковине није
 До сад било — овога вијека,
 Но да видиш јаду започетка...

(Звук гусала наставља се једно вријеме)

У томе колу бјеше мушкија доста, но женскија мало, тако да не могаху водит коло са мушкијема. Ту бјеше и жена војводе Мирка, и снаха Књажева и двије рођаке. То бјеху жене које су ту могле мјеста имати. Зато књаз Данило нареди неким перјаницима да позову неколике женске из општег кола брцког да пођу са њима у кућу у коло код Књаза. Но, како оно бјеше по ноћи, оне женске не хћедну се одвојит од свог друштва, а перјаницима се учиње срамота да се поврате без успјеха, те они приморају позване женске, те их поведу са собом у кућу и придруже колу...

Соња Јауковић

Славко Јекнић

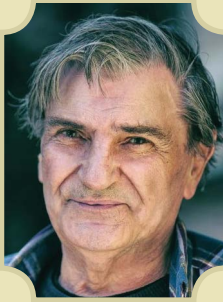
У сред дивне светковине ове,
 Књаз Данило свога зета зове,
 С Орје Луке, Риста Бошковића,
 Што је глава од Бјелопавлића;
 Па га мало издвоји на страну
 И наредбу издаде му срамну:
 »Попе Ристо, са овога мјеста
 Ђевојака двадес и невјеста
 Изабери, из племена твога,
 Да конзула служе францускога,
 Да играју с двадес перјаника —
 Част ће бити конзулу велика.«
 А војвода Ристо, не слутећи
 Великоме јаду и несрећи,
 Ђевојке му и невјесте нађе
 И са њима пред књазу изађе.
 Свака бјеше као горска вила —
 Међу њима једна одвојила,
 Мила сестра Тодора Кадића,
 А удата у Павићевића,
 За Пунишу, Бајовога сина,
 Младог попа од двадес година.
 Кад књаз згодну попадију виђе,
 Од свих других више му се свиђе,
 Па невјесту за себе одабра,
 Онда редом свак своју изабра.
 После игре и после забаве,
 Књаз нареди да их зауставе.
 Ујутру се прича пронијела,
 Што је бруку и зло донијела,
 Да се вођа перјаника хвали
 Да су с њиме зору дочекали.

Ово се одмах разгласи кроз брцко коло и зачу се један непознат глас. Шта ово би, Брђани, те нам се пограбише жене и ђевојке ноћас? Шта ово учињесте ноћас од нас Јоване Машанов те нам пограбисте снахе на силу?

Данило Лазовић

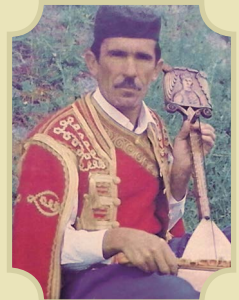
Миша Јанкетић

А чевски капетан Јован Машанов Вукотић одговори: »Учињели смо што нам је воља била. Ноћас сам ти лежа са снахом те сам обрља гаће од ње, но дођи да ми их опереш.«

Ово је проузроковало велике несретне последице које су за овим дошле. На ово се особито узбуди Брђани, налазећи се презрени и понижени до скота од Књажеве пратње. Сад постаде јавно узбуђење и велико негодовање међу Брђанима да су сасвијем оставили светковину острошку и повратили се својијем кућама силно увријеђени. Овај догађај разљути и Књажевог зета Војводу попа Риста Бошковића.

(звук гусала)

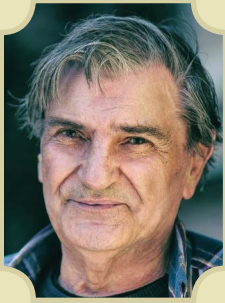
Тек када се било разданило,
Неко каза Ристу шта је било.
Скочи попе, а сабљу истрже,
Па главаре окупио брже.
Све им шта је и како је каза:

Бранко Перовић

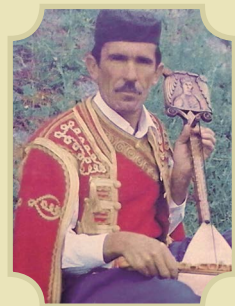
(*наставља се звук гусала*)

Миша Јанкетић

»Остаде нам племе без образа
Због насиља сулудога књаза.
Ми другога немамо излаза,
Већ Конаке опколит што прије —
Да се сваки перјаник убије!
Не поштеђет ни књаза самога —
Он је главни кривац свега тога!
Ово му је над нама освета,
Нешто код нас одавно му смета!
Нијесмо му покорни у свему
И што глобу не плаћамо њему.
Све је ово испланиро био —
Обрука нас — сам га Бог убио!«
Него неко исприча и каза,
Да ће убит под Острогом књаза
И његовог сваког перјаника,
Да се дигла узбуна велика.
Кад књаз сазна њихову одлуку
Да ће главом платит ову бруку,
На брзину из Острога оде
И умаче пут Башине Воде,
Те се спаси од Бјелопавлића
И војводе Риста Бошковића.

Кад књаз виђе и војвода Мирко,
Да ће пукнут брука навелико,
Да књаз бјежи од Бјелопавлића
И од зета Риста Бошковића,
Покренуше војску покрај Зете,
Спремни да се криво освете.
Кад војвода Ристо војску виђе
Да му близу Орјој Луци приђе,
Да све сруши и огњем сагоре —

Бранко Перовић

Не би Турци поступили горе;
 Он је чврсту донио одлуку
 Да пуштити неће Орју Луку,
 Нит је ико запалити смије
 Без велике грдне погибије.
 Скупили се Бошковићи листом,
 Сваки спреман да погине с Ристом;
 Па пошто се Богу помолише,
 У тврде се куле затворише.
 Кад ево ти сивога сокола
 Из Пипера, Пилетића Јола;
 Као да га донијеше виле
 Кад су муке на јунаке биле,
 Па војводу отпоче молити:

(гусле настављају без пјевања)

Данило Лазовић

»Немој, попе Ристо, дозволити
 Да се утре кућа Бошковића
 Због пакосног ћефа Петровића.
 не гините, ако Бога знате —
 Склањајте се — главе спасавајте!
 И ово ће проћи и престати,
 А књаз ће се морат покајати
 Због: поступка сваког злосрећнога,
 Шта уради од народа свога?«
 Нашао се војвода на муку
 Како ову да претрпи бруку,
 А жао му браће Бошковића,
 Па послуша Јола Пилетића.
 Те сви с Орје склонише се Луке
 Да Данилу не падну у руке.

Када с војском књаз Данило бану,
 Орја Лука ко буктиња плану.
 Горе куће, штале и обори —
 Од људи се створише злотвори.
 Кад књаз кули војводиној приђе,
 Сестру Јану са два сина виђе,
 Ће пред кућу стоји запаљену,
 Па опијен мржњом, пут ње крену.
 Оте ђецу из наручја мајци —
 Хоће да их у ватру убаци;
 Него ту се поново затече
 Сердар Јоле и љутито рече:

(подлога гусле)

Славко Јекњић

Данило Лазовић

»Шта то радиш, књаже, несрећниче?!
 Зар сестриће, који на те личе,
 Да у ватру бациш, да изгоре,
 Да се прича док је Црне Горе
 За зло твоје у Бјелопавлиће —
 Да обрукаш данас Петровиће.
 Куд би твоја душа, после тога —
 Бојиш ли се гријеха и Бога?!«

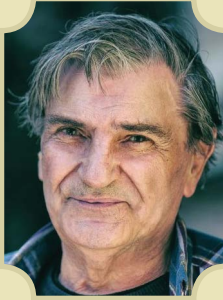
Свака ријеч, коју Јоле каза,
 У срце је погодила књаза,
 Јер га тешка истина погоди,
 Док га пакост у грехове води.
 Виђе да ће гријех направити
 Што му неће опроштено бити,
 Да ће пукнут Црном Гором брука,
 Па сестриће испушти из рука,
 А онда се пут Јола залеће,
 Ма се сердар покорити нешће,
 Него књазу истом мјером врати,
 Те замало главом својом плати.

Славко Јекњић

Кад се мало разабрао књаже,
Зове сестру Јану, па јој каже:

Миша Јанкетић

»Ти си, Јане, остала без мужа,
Ристо ти је побјегао пут Спужа.
У турску је вјеру улетио,
Како би се мени осветио.
Сад га тамо турче, или муче,
А хтио је да ме смакне јуче
Због некакве приче измишљене,
Него мораш послушати мене!
Не надај се Ристу да се врати
И зато се мораш преудати
За војводу најбољега мога,
За Кусовца Ђура чувенога.
Љепше ће ти него с Ристом бити —
Ни трена се немој двоумити!«
Скочи Јана и прекиде књаза:

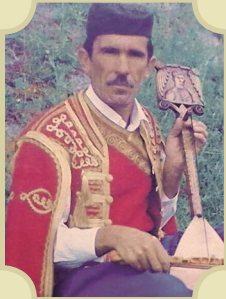
»Па зар имаш срца и образа,
После твоје бруке под Острогом —
Црном си се опјанио злбом!
Шћаше бацит у ватру сестриће,
Палиш села кроз Бјелопавлиће,
Као што је Омер-паша, лани,
И још сестри наређујеш, Јани,
Код живога мужа да се уда —
Нато нећу пристати ни луда,
Нити ћу те икад послушати —
Радија сам Ристова се звати
И мртвијем — поносна ћу бити,
Нећу његов углед окрњити.
Тог сердара нема ни војводе
Да би Јана за њега да оде!
Нема блага, ни силе, ни ишта,

Соња Јауковић

Да ме макне с Ристовог огњишта.
А ти луди и манити Зеко,
Што радио оно и дочеко!«

Бранко Перовић

Али ово Јана грдно плати —
Зло се деси какво се не памти.
Шта све пакост учини и злоба —
Неко сина отрова јој оба.
Нађе ђецу мртву како леже —
Зло је снађе, да не може теже.
Оста сама, без икога свога —
Но година дуго — после тога,
Кад Данило гријех главом плати,
А Ристо се из изгнанства врати,
Од педесет пет, кажу, година,
Јана Ристу родила је сина
И Бог сами на њих се смилова,
Те се лоза не угаси ова...

(музика)

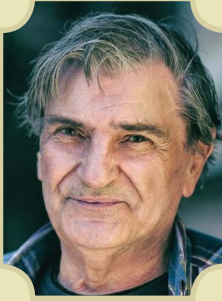
Књаз са перјаницима и пратњом побјегне пут Цетиња, али Бошковићи приме писмо потајно од Ђорђија Петровића, предсједника Сената црногорског, да књаз Господар спрема војску противу њих да их казни и растјера.

Ови се глас намах разнесе кроз Бјелопавлиће и стану се чињет велики скупови и договори народни који се утврде на Прентиној главици, Ждребаонику и Ћеранића главици да буду у друштво сви Бјелопавлићи са Бошковићима противу књажеве војске. Сувише затраже Бошковићи од Спужана вјеру ако им дође до нужде да их приме у заштиту. Спужани приме вјеру и утврде с Бошковићима да им је слободно доћ у Спуж ако им буде потреба.

Данило Лазовић

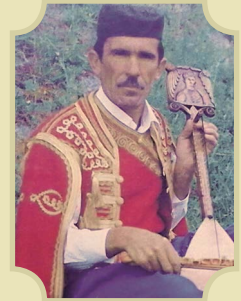

Миша Јанкевић

Књаз Данило одмах позове војску црногорску и напане са њом на Бјелопавлиће к Орјој Луци са три стране: низ Пјешивце, низа Загреду и преко Загарача.

Војвода Мирко Петровић кад стигне од Загарача најпрви у Косови Луг, сретне га капетан Петар Радованов Павићевић са Павковићима и изјави му послушност и услугу, а тако редом и сви Бјелопавлићи. Сад Бошковићи, капетан поп Ђоко, његов брат Владо и синовац њихов поп Ристо, нађоше се сасвим осамљени од Бјелопавлића и на вријеме утекну са чељадимао Видовудне у Спуж, у турску границу и са њима два од ближњих рођака, два Пајовића и два Радуловића.

Књаз је Орју Луку попалио,
Али није жељу остварио.
Не затече дома Бошковиће,
Па продужи низ Бјелопавлиће;
Пали, жари, руши и обара,
Пустош ствара, крши и разара,
Да се прича за дуго времена —
Бјежи народ уз брда камена,
Да спас нађе од зла у збјегове,
Испред књаза и војске његове.
После много учињених јада,
Оде с војском пут Цетиња града
И поведе Пунишину жену,
Горску вилу, скоро доведену.
Затвори је у мрачну одају —
За њу само перјаници знају.
Са њом ноћи проводи кријући,
У Биљарди — Његошевој кући.
Два мјесеца код њега остаде,
А онда је пушти и удаде;
Па му ни то није било доста —

Бранко Петровић

Пуниша му Павићевић оста,
Чију жену на срамоту љуби —
Треба и он главу да изгуби,
Па нареди да без поговора
Поп Пуниша убити се мора.

Данило Лазовић

Поп Пуниша нађе свога шуру Тодора
Алексина Кадиха па се договоре да утекну обојица
у Служ, у Турску, одакле се нијесу могли закучит.

(прате гусле)

Но Пуниша на вријеме сазна
Да ће смртна да га стигне казна,
На божијој правди без кривице,
Па побјеже пут Спушке Главице
Да спас глави нађе код Турака,
Због књажевих злијех поступака;
Па се ни ту не устави, књаже,
Јер се неко нађе да му каже
Како Тодор Кадих му пријети,
Да ће му се грдно да освети.
Даницу му, сестру, обешчисти
И њезину срећу упропасти;
одведе је — код Пунише жива,
У љепоти њеној да ужива.
Од књаза се паша претворио,
А племе му огњем сагорио
Од Острога до Спушке Главице
И побио људе без кривице.
Мјесто да се смири и покаје,
Књаз Данило наређење даје

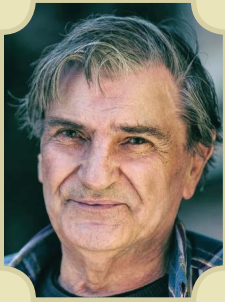
Славко Јекнић

Да се хитно, што се може прије,
Тодор Кадић нађе и убије.
Но кад Тодор виђе и осјети
Да му смртна опасност пријети,
У град спушки у Турке утече
И ту зета Пунишу затече.
Ту су свега неколико дана
Код спушкога били капетана,
А онда су, преко Скадра града,
Обрели се у сред Цариграда,
На обале мутнога Босфора,
Ђе џамије ничу као гора,
Ђе се ниже сарај до сараја,
Ђе кулучи заробљена раја,
Ђе робиње у хареме цвиле,
Ђе се злато слива на гомиле,
Ђе но Аја-Софија се диже,
Ђе но робље са свих страна стиже.
Ту у овој царској престолници
Црногорски многи изгнаници
Побјегоше од свог господара,
Да спас нађу код турскога цара.
Међу њима Перовић Стеване
У Цариград провођаше дане.
Мио сестрић славнога Његоша,
Али срећа послужи га лоша,
Па се ни ту спасити не мога
Од освете господара злога.
Јер књаз посла с Цетиња убице
Да га траже кроз градске улице.
Те убише, у сред Цариграда,
Перовића — Цуцу, изненада.
Тако једног дана, шетајући
И књажеву милост чекајући,
Жељни браће, жељни Црне Горе,

Поп Пуниша и Кадић Тодоре,
Црногорског конзула су срели
И са њиме причу започели.
Тек што су се били упознали,
А он им се отпоче да хвали:

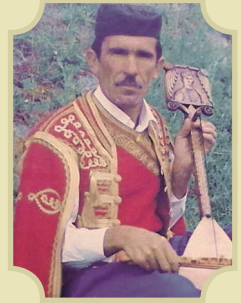

Миша Јанкетић

»Велику сам срећу доживио —
Књаз Данило — Бог га поживио,
Скор ми је брата оженио,
Снахом — какву свак би пожелио.
Нема таквог стаса ни љепоте,
Књаз ту вилу Брђанима оте
Кад се с њиме био и гонио,
Па је моме брату поклонио.
Довео је из Бјелопавлића,
А била је у Павићевића,
За Пунишу — некаквога попа,
Што побјеже из истијех стопа
Чим без жене, Данице, остаде,
У град спушки и Турчин постаде.
А моја је снаха од Кадића
Из Бована, из Бјелопавлића.
Има брата — некаквог Тодора,
Што му смета књаз и Црна Гора.
Колико је Тодор без памети,
Почео је књазу да пријети
Што му сестру оте и преуда —
Сад га траже перјаници свуда,
Да пријетње своје главом плати —
И ја ћу им у том помагати,
Јер се неће у Цариград крије —
Морамо га пронаћи што прије!«

Плану Тодор, ко небеска муња
 И кубуру трже испод гуња,
 Таква прича разум му изгуби,
 Те конзула црногорског уби,
 Па побјеже кроз сокаке уске
 Да га страже не ухвате турске.
 Задуго се кроз Цариград крио
 И велике муке подносио,
 Без конака и комада хљеба,
 Док заптије прогањају њега.

Бранко Перовић

Данило Лазовић

Види Тодор, на добро не слуги,
 Да би лако мого погинути.
 С Пунишом је везу изгубио
 Од како је конзула убио,
 Па га мисли спопануле црне
 На коју ће страну да обрне?
 Ишао би код рускога цара
 Да се жали на свог господара —
 Каква тешка безакоња ствара,
 Али нема пасоша ни пара,
 Па побјеже из Стамбола града
 И окрену некуд пут запада,
 Да у земљу пређе Аустрију,
 Ђе се многи изгнаници крију,
 Лутао је три мјесеца дана
 И избио на воде Јадрана.

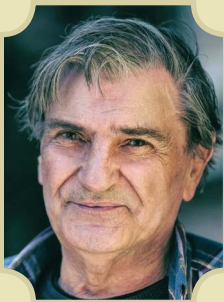
Али дуго времена не прође,
 Глас немио до Тодора дође.
 Скупили се Турци једног дана
 На теферич, код бега Османа.
 Поче прича међу беговима
 Да некакав Тодор Кадић има,
 Што се с књазом Данилом завади —

Славко Јекњић

Сад о глави један другом ради.
 Књаз обећа пуну чизму злата,
 Млетачкијех жутијех дуката,
 Ко Тодора Кадића убије —
 А сазно је да се у Бар крије.
 Онда један од бегова каже,
 Да сви скоче, Тодора да траже.
 Награда је од књаза велика,
 А још турског да смакну крвника.
 Даље Турци причају уз пиће
 За Кадиће и Бјелопавлиће,
 Шта уради од њих књаз Данило
 Кад се ово племе побунило
 Због неправде Петровића двора,
 Те рођаке Кадића Тодора
 Поубија и свуда рашћера —
 Два му сина и жену проћера
 И да више повратка им није,
 А Тодора тражи да убије;
 А не пада на ум беговима
 Да је Тодор Кадић међу њима.
 Кад чу Тодор своје грдне јаде,
 Из Бара се некако искраде
 И границу аустријску пређе,
 Те се склони код Котора неђе.

Миша Јанкетић

Тешка мука на Тодора пала,
 Што су му се ђеца поскитала
 И што су му рођаци побјени
 И што књаз му главу уцијени
 И што свак га може да убије
 И награду за то да добије.
 Да зло ново не задеси њега;
 Мислио је прећи преко свега.
 Да од свога плана одустане —

Да све на том стане и остане,
Али кад је чуо за уцјену,
Освета се у њему покрену,
Па сам себи у бијесу виче:

»О Тодоре, божји баксузниче!
Сва је твоја нада изгубљена —
Туђу главу носиш на рамена!
За њу благо књаз Данило дава —
Ово више није твоја глава!
Дабогда је више не носио,
Ако ово књазу опростио!
Великог ти свеца из Острога,
Српске вјере и рода српскога
И тако ти Светитеља Саве,
Божића ти и крсне ти славе
И светаца што их Српство има —
Освијетли образ Кадићима
И уграби, па га уби прије,
Да ти жао погинути није.
Свакако је крај твоје животу —
Уби књаза — опери срамоту!
Да из њега сунце земљу грије,
Да је владар велике Русије,
Да ће са њим нестат Црна Гора —
Твоја рука убити га мора!
Ђе га прво сретнеш — ту га уби —
Освети се — образ не изгуби!«

Данило Лазовић

Соња Јауковић

Тодор се провуче с пратиоцем, познатом мјесту, ноћно кроз Паштровиће у Грбаљ и сиде у Котор обучен у уској роби као сиромах да на њега нико није обраћао пажњу.

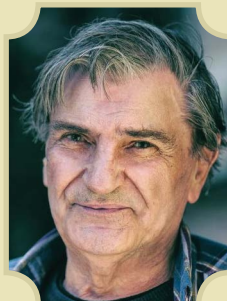
31. јула Књаз пође са Књагињом из Прчања, ђе је почива, у Котор да захвали на гостопримство. На ову вечер дошао је с Прчања раније и кренуо касније него икад, а за вријеме шетње тако се био нешто занио у разговору са самијем ађентом нашег консула из Скадра да му није на ум падало ни на свирање музике, ни на ухваћени мрак да се иде дома.

У одам ура пратећи га господа до барке, и тек да крочиу њу, пукне пушка између друштва и Књаз падне на тле и повиче: »Ах, погибох!« Књагиња, скубећи косу, простре се над њим.

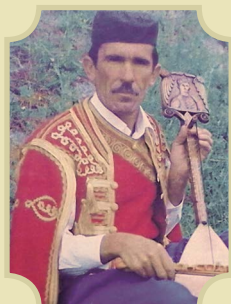
Књаза понесу у град код Бјеладиновића. Путем шикћала је крв из ране као из ибрика, и трљајући се по запоћеном челу говорио је:

»Богме је јунак ко ме уби!«

Рањен је усред рбата, па му је изишло сниже пупка. Љечници, вадећи зрна, рекли су одмах да не може остат никако. При себи је био у чистој памети све до сјутрадан у четири уре поподне, а послвије бунцајући изговарао је ово: Чево-Граховац, стигни, држи, Цуца, пушка, напријед, зором, сабља, круна, бјеж – тан, так – бум – бум и тако даље.

Миша Јанкетић

Бранко Перовић

Књаз се сву ноћ у мукама мучи,
Па кад свану и зора опучи,
Наређује пратњи у иједу
Да му хитно Тодора доведу.
Аустријске власти, из затвора,
Доведоше свезаног Тодора.
Књаз га пита, а с душом се бори:
»Што ме уби — ко те наговори

Да убијеш књаза Црне Горе —
 Ко ти памет, помути, Тодоре?
 Ти си слуга нечији постао,
 Ма си и ти без главе остао!
 Због чега се на ово одлучи?
 Кажи ко те посла и научи?«
 А Тодор му набусито каже:

(тихо звук гусала)

»Није нико послао ме, књаже!
 Ја нијесам плаћеник ни слуга,
 Али твоја несрећна заслуга
 Одавно ме зове на освету —
 Због тебе сам бјежо по свијету
 И трпио Исусове муке,
 Да ти не бих пануо у руке.
 Ти си моје племе похарао,
 Ти си моју ћецу проћерао,
 Ти си моје рођаке побио,
 Ти си моју сестру заробио
 И радио што је теби драго,
 А сад даваш небројено благо
 Ко ми главу скине са рамена —
 Та ме твоја забоље уцјена!
 Нијесам ти опростити мого,
 А јада си починио много,
 Од Острога до кучких Комова —
 Колико си ископо домова?
 Колико си направио јада
 Од Цетиња па до Цариграда?
 Од зла твога, што си урадио,
 И Богу си био дојадио.
 Смутио си браћу и племена
 И огрезо у крв до рамена.
 Ти си крвно коло замутио —

Данило Лазовић

Твој је гријех Бога наљутио
И зато те на смрт осудио —
Сад знаш, књаже, што сам те убио!«

Славко Јекнић

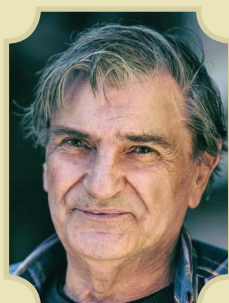
Иза тога дуго прошло није —
Књаз Данило Петровић умрије,
Те одатле, уз Которске стране,
Понијеше књаза да сахране —
На Цетиње — ђе му леже стари,
Црногорске земље господари.

(звона, гусле)

Књажев коњ завијен је био у свити црној.
Књагиња и њена мала кћер, Књажев секретар,
паметни Чех и љекар Француз у црно обучени,
јахали су на коње. Сви Црногорци с изврнутим
капама и јечермама ишли су на ноге и приспјели
су на Цетиње у једанаест ура, и унијели су га успут
у цркву, и пошто му читају опијело, одмах су га
укопали.

Соња Јауковић

Миша Јанкетић

Кривична расправа при Окружном суду у
Котору против Тодора Кадића из Бјелопавлића,
Црна Гора, од 30 година, висока стаса, коса, очи,
обрве и брци црни, висока чела, нос, подбрадака
и уста правилни, лице обло и од краста оштећено,
чврстог тјелесног састава, погледа живог, обличја
генијалног, маестозног хода, православне вјере,
ожењен, са породом, посједник, говори српски,
италијански, арбанашки, понешто турски, а пише
српском ћирилицом – оптужен је ради потајног убиства Његовог
Височанства кнеза Црне Горе, вечери 12. августа у 7 сати и 45 минута,

године 1860., експлозијом кубуре на капсул.

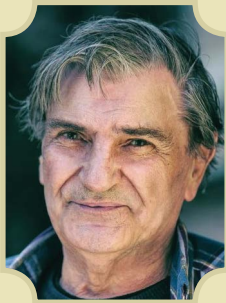
Господо моја!

Ја сам се исповиједио најприје Богу, па судијама, а сада ћу вама: Сада покојни црногорски књаз Данило Петровић хтио је да ми одузме живот, јер сам одбио да послушам његове крвничке наредбе. Тај мој одбитак поштедио је живот многим невиним људима. Приморан сам био да оставим отаџбину, старе родитеље, младу супругу и два невина сина да бих сачувао главу. По наредби Књажевој побијено је пет чланова моје родбине, конфискована моја имовина и присиљена моја сестра да се преуда иза још живога мужа који је био присиљен да бјежи са мном заједно.

Данило Лазовић

Мој боравак у Аустрији власти нијесу трпјеле, нијесам могао добити пасош за Русију да бих се код Светог Синода потужио на претпљену срамоту због преудаје сестре. С једне стране гонио ме је Књаз, с друге француски конзул у Скадру. Обојица су тражили моју главу.

Миша Јанкећић

Кадих је рекао како је кнез Данило послао Црногорца Николу Гашова албанском мухамеданцу Алилу Бећову, код кога је Кадих служио, нудећи му 500 форинти за отсјечену главу Кадихеву, или да му га пошаље жива. Уколико на то пристане и изврши понуду, новац ће му исплатити француски конзул у Скадру. Али поштени Сулечић озлојеђен подлом понудом, обавијести Кадиха о свему, и тако му спаси живот.

При свим тим гођењима, никад се не бих одлучио да убијем Књаза.

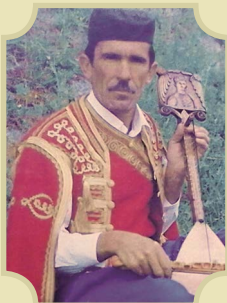
Али кад сам дознао да је Књаз на моју главу поставио варварску уцјену од 500 форинти, ријеших се да наплатим свој живот за цијену много вишу, да га убијем гдје га будем затекао.

У ту сврху прибавио сам кубуру великог калибра, напунио сам је доврх цијеви свакојаким зрнима и упутио се у Котор гдје сам стигао судбоносне вечери кад је Књаз шетао обалом. Умијешао сам се у гомилу народа у часу кад се укрцавао у барку да се превезе у Главате. С једне стране Књажеве стајаше неки сенатор у једнакој долами као он. Мислећи да је он тај кога треба да убијем, извукох кубуру уперивши је на сенатора, али у том часу Књаз се окрену да припали цигарету од неког присутног, па га при свјетлости пламичка познадох. Кад је запалио цигарету и заузео пријашњи став, циљајући на њега, опалих из пушке....

Данило Лазовић

(музика)

Бранко Перовић

Убио сам црногорског књаза,
 Ради своје части и образа.
 Тешку ми је неправду нанио
 И све моје у црно завио.
 Не кајем се шта сам урадио —
 Због чега сам и смрт зарадио
 И Бог ће ми гријех да опрости,
 Због онијех невинијег кости
 И на правди побијених људи,
 Што им рука књажева пресуди.
 Сад ће Црна Гора да почине,
 Неће трпљет књажеве злочине.
 А само се кајем, због једнога,
 Што човјека убих невинога
 У Цариград — конзула нашега,
 Те ми пати душа ради њега.

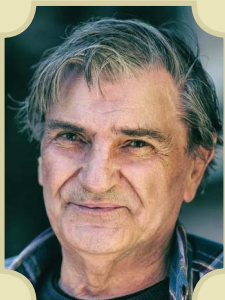
Не може ми срце прежалити
 Што не могах ђецу загрлити,
 Да их пред смрт видим и пољубим,
 А не жалим живот што га губим.
 Смртна казна, Кадићу Тодору,
 Нек је срећна за сву Црну Гору!
 Нимало ме уплашила није —
 Шест година чекам је пуније!
 Ја сам моју дужност извршио
 И свој патни живот завршио.
 Бог нек чува моје јадно братство,
 А ја идем у небеско царство!«

Ја сам смрт заслужио; моје кривице и оне
 Књажеве, биле су претешке земљи, па је морала да
 нас прождере.

Док сам био у Црној Гори видио сам на стотине
 стријељаних. И какве су то личности биле? Цвијеће
 и јунаци црногорски! Царевина аустријска броји
 38 милиона становника, а Црна Гора је премањој
 шака народа, а никако не вјерујем да је у Аустрији
 у истом раздобљу било толико осуђених на смрт
 колико у Црној Гори.

Данило Лазовић

Миша Јанкетић

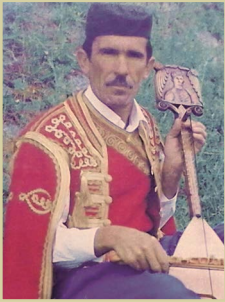
Двије чете пјешадије у потпуној парад
 постројиле су се испред тамнице. Кадић, опазивши
 војску и чувши ударање добоша, рече: »Браћо,
 треба се справљати!« Замолио је да му донесу чашу
 вина и да му дозволе да испуши цигарету. Вино је
 попио, а цигарету није имао времена да испуши,
 јер се читава пратња упутила ка вјешалима. Пут
 оном, Кадић, који је изгледао расположен, поздрављао је
 народ. На вјешалима се храбро држао. У 9 сати и 29
 минута издахнуо је. За то вријеме војска је гологлава клечала.

У присуству војске и народа —
Чудила се которска господа,
Како мушки приђе вјешалима
И не даде мрким целатима
Да му пред смрт завијају очи —
Сам под швапска вјешала искочи,
Затим коноп на грло намаче —
Сви рекоше: »Слава ти, јуначе!«

Данило Лазовић

Бранко Перовић

Чим је Тодор Данила убио
И Никола на пријесто сио,
Пресуда је смртна написана
За Кадиће, из села Бована.
Војвода је наредио Мирко
Да не смије од њих остат нико;
Да не смије останути жива
Од Кадића братства ни одива.
Књаз Никола и војвода Мирко,
Урадише злодјело велико.
Послали су у Бјелопавлиће
Силну војску, на братство Кадиће.
У сред ноћи покољ направише
И Кадића куће попалише.
Немилице, редом исјекоше,
Старо, мало — све што затекоше.
Село Бован са земљом сравнише —
Да се никад не обнови више.
Седамдесет Кадића домова,
Срушено је као од громава.
Они који боље среће бише,
Код Турака у Спуж ускочише.
Наћера их невоља велика
Да спас траже код свога крвника,

Те од ове похаре кржаве
 Ту су многи сачували главе;
 А из Спужа у Скадар одоше
 И робови турски постадоше.
 Ту су дуго код Турака били —
 Крстили се и Богу молили,
 Дако прође љутња господара,
 па се врате на огњишта стара.
 За живота Мирка Петровића,
 Није нико смио од Кадића
 Помислити, нити покушати,
 Да се своме завичају врати.

(звук гусала као за тужбалицу)

Ђе је некад Бован село било,
 Ђе се коло сваке среће вило,
 Ђе су били људи и јунаци,
 Ђе су биле куле и чардаци,
 Ђе је била слога и богатство,
 Ђе Кадића живјело је братство,
 Тамо данас стоје рушевине
 Из осамсто шесете године.
 Од како се тада раселило,
 Ту се више није веселило,
 Нит је ико кућу направио,
 Нит у Бован населит се смио.

Соња Јанковић

Славко Јекнић

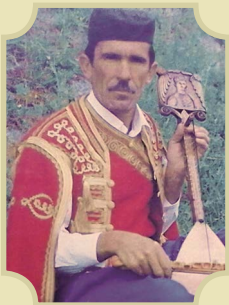
Причали су видовњаци стари:
 Ту се чудне догађају ствари!
 Прорицали велике несреће
 Да ту среће више бити неће
 И да ђаво ту испрти бreme
 У зле дане и црно вријеме,
 Да је Бован баксузан постао
 Оног дана кад је пуст остао.

А Кадиће — братство из Бована,
После оних судбоносних дана,
После тешког прогона и мука,
Божија је заштитила рука,
Те се након невоља и ропства
Из крвавог вратише прогонства;

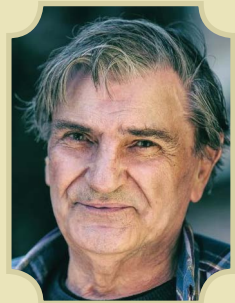
Данило Лазовић

Бранко Перовић

Сад их има на свакоју страну,
Бог им није дао да нестану.
Гледао је господ са висине
Безакоња која људи чине
И по светој правди пресудио
И владарску кућу осудио.
А Кадиће у живот вратио
И њихова страдања скратио;
Божију су милост заслужили
И угледну лозу продужили.

Зато данас у вријеме ово
Кадићи се скупљају поново
Да оживе Бован и обнове,
Јер их дужност прађедовска зове.
Тамо нова задужбина ниче,
С којом ће се Кадићи да диче.

Миша Јанкетић

(звона)

Славко Јекнић

Са те цркве звона кад зајече
Њихову ће тугу да лијече.
Та ће јека са светог олтара
Подсјећати на времена стара.)

